

散文

林富輝、馬麗琴

Liban Taknasan、
Icing Mangququ

Takivatan Bunun

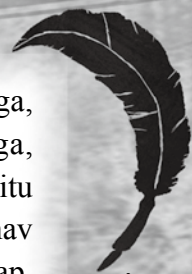
丹群布農語

國小退休教師、
花蓮縣萬榮鄉公所見晴村幹事

❖ 創作理念

tanama minliskin. itu Takivatan tu qalinga namin ukain. iisaqa mamantu tu qasauqbungun tu qaputung. tanama tupa mapinsuma tas'a tu patasan namusu taqu tu napiqauq a qalinga napintamasazun. inaktu iniliskinan namaq mita singkuzakuza nanin tu musqa minuni itutuskun sin palisnulu tu patasn sin mapamazbaz naukanin pintamasaz isang sinkuzakuza.

舉出目前丹群布農語流失問題所在的例子，每舉出一項例子，隨後立即說出如何採取有效的措施，筆者自認這樣的展現，不會使議論的文章陷於說教，枯燥乏味。

Isan ak masivaun-qan tas' a latasban siking itu Bunun Takivatan qalinga, mainahan masivaun qan-dusa makusia palun mapasnava itu Bunun qalinga, muqna isan masivaun qan-pitu sausan tas' a saba tu pat qamisan, mindangaz itu kaupna sisiking malas Bunun tu singkuzakuza, ihan mas-an tu qamisan maqasmav amin kaku sin Asang masnava anakanak tu qalinga, tuzatu maqtu usizan qansiap, qal maka mananu mappingqansiap a isan kiukai makusia masipul sisiu sin huzasing tusaus muskun masumsum namahiav usizan qansiap, qal haizatu qasauqbungun minliskin laupadau tu patasan nanu tu itu Isbukun tu qalinga laupadautu mainduduaz minkaivakaiva nitu niap tu namaqua q palaszangun kaku tu haqail sin Asang tu qalinga nitupaszang, paqpun maqa maikikingna maqansiap itu Takivatan tu qalinga, maqtumin tas' a isang tisuni Takivatan qalinga masngunu masnava nitu mumusqat sauqabasqabas.

91 年我的族語認證合格，92 年起就開始利用假日參與各項屬於布農族語教學研習班，97 年至 104 年開始協助原住民學生升學優待取得文化及語言能力證明考試命題委員至今，在這十年裡，我認為丹群母語確實在學校及部落裡經常辦理母語教學，確實有助於母語的推廣，但功勞首要還是屬教會，它提供聖經聖詩，常一起共讀禱告，讓信徒能自然學習到母語，但唯美中不足的，現有的聖經聖詩全屬布農郡社版本，使年輕一代的常有疑惑，與所學習的丹群讀本及部落裡所說出的語言，是有些差異，所以部落裡的知識分子，需團結集思廣益，努力把丹群母語，整理並傳承下來。

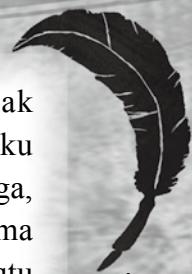
散文

Paliuni itu Bunun Takivatan qalinga na minukain sin namaquaq a namaqtu nasisuqaisun

Haiza tu tas'a qanian, ma-unting ak laihlahi, inak binanauaz uvazaz sadu tatini niang tas'a qamisan tu bananaz taisan tu uvazaz, mananu tu kazimaun daingaz. Bazbazin naipa Tina tu, "Maqabasin tausuvazaz a-ka. na isnavan zaku inaktu uvazaz malas Bunun qalinga". Tan'a sinbazbaz maisna isang manaskal, haizin inak uvazaz "maisna isang mazima itu Bunun qalinga" qalminliskin a isang tu, daukdaukin a itu Bunun qalinga-aminukain, tasban mapusanin qamisan inak uvazaz, duqnamaqtu iniliskinan malmamaupa? Sasauqbung ak minliskin napiqau-uq itu Bunun qalinga sidangkaz.

Niap satatu imita maimadadaingaz sinaipuk-i Sipun, mainasan ludundaingaz punastun, musu pasnava itu Sipun tu qalinga, musu saisin a Taulu munsan Taiuan ti, matamasaz mainsun masnava itu Taulu qalinga, haizangduma vaivi siduq tu qalinga, maszang itu Put sin Bantalang muhibulin, munhan itu Bunun tu qalinga saulaupaku, nanu qabasang nitu madia singkaiuni itu Bunun tu qalinga, nitu maqtu kansulut itu laupaku tu baqlutu sin bazbaz, min-unin itu Bunun qalinga tu sinpakakan, musqain simul vaivi siduq tu qalinga, maszang "mantu", "pauua", "tinnau", "suci", "qu-iu-malaihlahi", "hikuki-taisang" kaupaka sinbazbaz simuli vaivi siduq tu qalinga. Saduisu! Sinpatastu patasan: sala-iu, paumin, mantu, minpau, tinnau sadu patasan maszang itu Taulu tu qalinga. Haiza tatini Bunun qalinga tu taiklasan matamasaz minliskin tupaun a "pa-is" tu "kulpa" susan "pais" minunin tupaun tu "kulpa pais" sintupa tu mapais daingaz. Bahuan asang minhaiza baqlu tu qalinga, mapabazbaz mazima tupatu "sia-ma", haiza Bunun tupa zaku tu maq aipa tu qalinga? Taquan zaku itu Bunun qalinga tupaun "mamantuk su sintupa" sin "sia su iniliskinan". Qaltu haiza baqlu singkaiuni tu qalinga, nitu madiia mavai ikmaiaiun ihan imitatu iniqumisan, paqpun itu Bunun qalinga halasana na iniqumisan. aupa mavai nitumaqtu muskun vaivivaivi siduq madauzung mapalinulu qal nitumakua, mintamasaza ikmaia laupaku tu qalinga ikmaaiun, nania imita itu Bunun qalinga min-uka. Imita qalinga panduang ihan itu qabasan tu sinkaiuni, dipi mananu maqansaip itu Bunun tu qalinga, namaqtu ikmaia ihan kappa iniqumisan natanam tupa!

Isan ihanang ak atikisang tu qamisan, maisiqalis sadu madadaingaz, maqai manaq nitu simpung kusia busul matihunuk sandu, makusia qusau matiqun

mapisansan, masuqais pisansan, natudip maqtu matihunuk mapanaq, inak uvazazang qamisan tu sinsadu, tupaun aipa tu tintanam mapatiqun, nilaupaku madia Bunun qaqanup, matiqun tu qalinga nintu madia. Bunun ikmaia qalinga, maqa mqansaip itu Bunun tu qalinga a matiqun tu qalinga ikmaiun han duma tu qalinga, maszang pinmantu uvazaz tu iniqumisan, pusvai inikmaaian. Maqtu kusai “matiqun” mapakadaqvis. Maupata mapukhuvaivun mavai a Bunun ikmaia, qalmaqtu paldaukdaukun ikmaia isan patasan susan punhan itu Bunun qalinga. Maszang “pistitibu” qus-ul daukdauk maidaza maqai matangtang dalaq mazima maanpuk ismut lisav pistaba a pistibuin maidaza min uka san luhum. Laupadau Bunun nintu pisdua lukis nintu usadun pistibu qu-sul daukdauk minuka sadun han luhum maqa mataiklas tu Bunun “pistitibu” ikmaiun san pautpaut tu pistitibuan paqpun tupaun amin “pistitibu”. Paqpun Bunun tu qalinga nitu minuka mailalangna asatu matamasaz ikmaia, qal laupaku tutuzatu nintu matamasaz ikmaia itu anakank tu qalinga.

Haiza amin laupaku mindaukdaukin min ukain a qalinga, maszang imita Takivatan tu qalinga “tingkialkial”, “tingquza” nadungzavin amin min ukain, maqai naasa matamasaz masipul mapatas matas i haqail itu Bunun tu maimadaingazan pinuniun haqail natudip maqtu sauqabasqabas akvtun nanitu min uka. Altupa masnava sin pasnava namaqtu ikmaaiun, maqtu tupaun tu “mailantangus sinsuaz lukis maikikingna mintu navung”.

Haiza tu qaisauqmungun minliskin. Laupadau tu tama tina inisnavan Taulu tu qalinga. Minliskin aingka tu sia itu Taulu qalinga madauzung a sinbazbaz mapabazbaz i uvazaz kusian i Taulu tu qalinga, nintu utan-an itu Bunun tu qalinga, paqpun imitatu uvazaz nitu uqansaipan utan-an Bunun qalinga, namaqua minqansiap maqa uvazaz a mintus tan’a mismuav nitu tan’a, nanintu mingqansiap imita tu qalinga, nanu tu asa tan’a sin bazbaz.

Qabasang uka tupaun tu masnava malas Bunun qalinga, mavai tu maqtu mapabazbaz nitupaqdu a iniliskinan, itqal bazbaz sin tan’a aupa naingka miqumis ihan anakanak tu qalinga maisnasan taisuvazazun sauhan pantu tikis masiqailis bazbaz sulsul tan’a Anakin sisili minqansiap.

Haizang naistupa, papia Asang tu Bunun sidahdah in Asang, munsan tukai mapasnava sin kasui, ihan dingdingalan niin tu Bunun. Mapabazbaz amin nin malas Bunun, maupin ta nitu maqtu malas Bunun, sinnintu utanan Bunun tu

散文

qalinga daukdaukin sipunglun, aupa nitu masiqailis malas Bunun, haizanak tas'a tu kaviaz, ihan hu-ing kuzakuza punmatiunin qamisan tisqa mapasadu, tupa aipa tu "Maz'av sak minliskin! Inaktu qamisan nanu tu almadazung a sin palas Bunun mavia nintu minmadauzung tu." Paqpun asatu mintamasaz masipul, ikmaia mapababaz, nitu mimisbu pasnava maqai min atikis Bunun malas Bunun qalinga naming ukain itu Bunun tu qalinga.

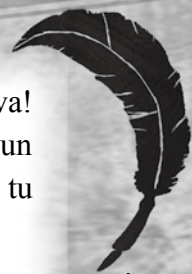
Haiza qalinga tupauuntu "minsaihu", sintupa tu asani mimisbu pasnava naminqansaip, maqainitu ikmaia amin nalasusuqais, altupa minmaqua, nitumaqtu malas Bunun, imitatu Bunun qalinga, naming ukain, nitu sia vaivi siduq mapinuka, asa atatu anak maqansiap. Nalangtang, kaupaka kaku maqai haiza Bunun tu pantu, haizan amin masnanav itu Bunun tu qalinga, kamantuka asa amin ilumagiqin matamasaz kusia malas Bunun mapababaz.

Haiphaip matamasaz a sihu mainsun, mapasnava anakanak tu qalinga, papia ka masnava taqu inaitatu itumasnava tu qaniqidian, nitu ikmaaiun minhavhav mapasnava, pasnava sin isnanavan sasauqbung minliskin, paqpun tastulumaq maqai papia Bunun a mapababaz qalinga min unin itulumaq sin itu Asang itu tuskun, asa kasaqbungun minliskin latasban itu Bunun qalinga tu paintatanam, namaqtu susan a sinpatanam. Namaqtu Bunun qalinga min kazimaun.

Naasa atatu mapindangkaz kuzakuza itu Takivatan tu aanpukan mapasnavaan, iita taismipia kuzkuzan, mapainsun, mapataqu, mapatas, muskun matas-i haqail, kilim i sui, mapintamasaz mapasnava itu Bunun qalinga tu sinkuzakuzaan. Maqa itu Bunun qalinga haiza muliva, maqtu muskun pin ukaun sin huvaivun, nadiqai muliva nanintu sia sintupa, aupa itu Bunun tu qalinga mataiklasa qaiqansaipan, maqtu itu Bunun na qalinga maszang mivunsiu tu qaningu mamantuk ihan daqais, nitumaqtu nimaszang! Asa nitumaszang Bunun qalinga tu "naupin ni naupin", asatu tutuza ikmaia nanu itu Bunun Maitakivatan tu qalinga, nitu muhibul in дума siduq anak ququt imita tu makitvaivi qalinga.

Napiqauq a itu Takivatan qalinga, mapasnava maikikingna, madadaingaz tu tais'an. asatu nitu satamal, matutaimang isang, asa muskun mintamasaz maqai anak sasauqbung imitatu qalinga sin patasan, qabasin imitatu mailalangna ikmaia babaz imita qalinga namin mataiklas sa punuq namaqtu minuni imitatu kadimanun singkuzakuza sauqabas nitu mimisbu.

Amin ata ihan anakanak lumaq matamasaz malas Bunun, tamatina mungus

miuni masnava uvazaz itu Bunun qalinga, nitu maqtu sisdang kaku tu masnava! Maqtu isutu uvazaz minuni “maqansiap malas Bunun” inaitatu isang tailuvusun isang ihan kapaka Bunun tanangaus, makitvaivika taiklas santasal makit vaivi tu qansiap sin taklas.

Maqai iha malalabas tama tina maskalun, luklas, uvavaaz, mu-uka uvavaaz antalam Taulu tupa tu “maq’tu? maq’tu?” maqai maupata sinantalam, nintalpia imita tu qalinga naming ukain. Maqa itu Bunun Takivatan tu qalinga, nanutu itu mailantangus tu iniliskinan. Kusia mapabazbaz min unin laupadau tu taiklas. Asanitu pinuakun qalinga mita.

Laupaku mis vaiin Takivatan tu qalinga, nadungzav haizatu qanian na amin min uka imita qalinga inak ngan ihan patasan? Natudipin namingkazhav a isang namananutu masalpu daingaz.

Manauaz a itu Bunun Takivatan tu qalinga, muskun ata mintamasaz mapasnava, ikmaia, masnava i maikikingna, maqtu sauqaqas maldidip manauaz, sauqabasqabas a Takivatan tu qalinga malhahaiza. Hu! Hu! Hu!

論布農丹群語的流失與拯救之道

有一天，我開車，我女兒在車內看見他的未滿一歲的小表弟寶寶好可愛的，就跟媽媽說：「我以後生的寶寶要給他教母語。」我聽後心裡好感動，我女兒有這樣的「愛族語心」。但心想布農族丹語逐漸流失，二十多年後，我女兒的心願是否能夠實現？於是我不斷思考布農族丹群語流失與拯救之道。

我們知道，我們先輩們被日本治理，從高海拔下山後，第一個面對的問題是要學日本話，接著國民政府播遷來臺，推行國語（漢語），另還有異族語言，如閩南語、阿美族等其他的語言進入我們的語言。直到現在，布農族並沒有發明足夠的新語彙，就算有也少之又少，無法趕上社會變遷後產生的新溝通語彙，只好大量借用外來語來放入布農語中，造成了布農語很大的衝擊，例如：「饅頭」、「包子」、「電腦」、「手機」、「普悠瑪火車」、「幻象戰鬥機」…等，所以只好採用「外來語」的方式參雜使用了。你看！下列物品：食用油 sala-iu（沙拉油）、速食麵 paumin（泡麵）、饅頭 mantu（曼杜）、麵包 minpau（命包）、電腦 tinnau（電腦），以上的拼音，音跟國語

散文

完全一樣。有個布農語的鬥士，費盡腦汁，把「苦瓜」說成布農語為「癩蛤蟆 + 絲瓜 = 變（說）成 *gulbaseit*」，是因為苦瓜外貌似癩蛤蟆，但我們大家還是喜歡叫苦瓜為「*pa-is*」，很苦之意。馬遠人近幾年有流行語，對話中常說「*livak-souu*」，有人問我這國語怎解釋，我告訴他說，國語應該是說「你所說的十分對！」或「我們所見略同」。雖然有這些非常棒的發明新語彙，可是太少，不足使用在現在的環境與生活情境，造成了布農語與有少部分與生活脫節了，不夠用。無法滿足社會複雜交流的需要，不過沒關係，我們儘量先把常用語多多應用在生活上，我們母語還是不會滅亡的。還有，我們的語彙很多停滯在山上的情境才可使用，除非十分熟悉布農語的人，才會活用在生活中。舉個例子來說吧！

我小時候常看到長輩們，槍若不準，就開始 *makusia qusau matiqun*（利用杵調整槍管），敲打槍管使之還原，使槍變很準，這是我小時候常看到的情景。這叫 *matiqun*（調整槍管），如今打獵在生活上少得可憐。所以，*matiqun*（調整槍管）的語彙，幾乎沒有人說了，但母語很好的人，還是會把「*matiqun*（調整槍管）」用在有調整之意的情況下使用在語言中，如改變孩子的習慣、改變別人行事、改訂價格等，就可以用 *matiqun* 來說調整之意，是非常恰當的。這種聰明變通用法，很少人靈活運用。但可以用文學的文章保留它，或編纂在語典裡。又如「*pistitibu*」煙冉冉上升，在翻土之時族人把雜草樹枝葉，燒盡將消散雲霧之中，現在的族人很少在外暴露燒木，就很難看到「*pistitibu*」煙冉冉上升情景。但懂得活用的人，也會把「*pistitibu*」用在說明汽、機車氣管排出油燃燒的煙，也稱 *pistitibu*（冒煙之意）。所以說，布農語原不會消失太多，新生代年輕人不會活用它，不過真的有些已經在生活方式改變，終將會很難有機會使用，例如：

「*kanamalan*」，燒耕整地

「*manahiav*」，請自家人最親的如女婿、堂兄、朋友，來協助翻土工作

「*palupaiv*」，合作協助工

「*pak uupah*」，輪工換日的方式不需要酬勞

「*bataqan*」，方正的背具

「*main duduaz*」，輪流頂上背負

「*tastu ti-naumu*」，是持分的肉

「qutun」，疊成橫向的坡坎稱

「qansal」，樹枝葉橫向階梯利用，做成天然有機肥料稱

當然還有其他在現在的人們口中逐漸消失中，又如我們丹社群有「tingakialkial 驚逃之意」、「tingquza 驚嚇、驚訝之意」也準備消失中。如果高深的布農語給有興趣的人研究、記錄、編語典、編常用語、布農故事、發表著作，或製成電子書、光碟、動畫等，就可以保存它們，不至於消失，教學或學習也可以使用了，可說是「前人種樹，後人乘涼」。

還有一個問題，中生代的父母，因學過國語，覺得說國語比較方便，跟孩子交談話很自然的用國語，孩子聽到母語（族語）的頻率就不多了，所以小孩們說母語，聽母語的環境、處境變得少之又少，怎會說流利的布農語呢？「越不聽就越不懂，越不懂就越不想聽」，如果父母多說母語，小孩們「越聽就越懂，越懂就越想聽」。何況我們說話，聽與說是兩個並存的。

布農語過去沒語言老師，為何能從對話中學習，不加思索的就會說、會聽呢？這是因為他們生長離不開布農語。從出生到小學，說了千萬遍，也聽了千萬遍，就無師自通了。

另一類問題，許多村莊的人，離開部落到都市去讀書、工作謀生以後，出現在身旁周遭不一定是布農族的人，對話不使用族語，這樣環境的族人，用母語說話和聽母語一定會大大的減少，他們會逐漸流失母語能力，是因為沒有持續的使用族語表達！我有一個朋友在在法院上班，三十年後相遇，跟我說：「我很慚愧！依我的年齡，母語應該嚇嚇叫，但我現在說布農語卻零零落落！」所以母語必須要繼續讀、繼續用、持續學習，如果使用的人數越來越少，語言也會頻臨滅亡了。

所謂「熟能生巧（minsaihu）」，就是不斷的練習，有用就會進步，很少用，甚至沒有用，就會退步。若因著環境的變異而大家不說母語，我們的母語就會逐漸滅亡，不是別族消滅我們的語言，這一點我們要知道。幸好，各校凡有各族群的學生，教育部規定要有該族群的族語老師，但最重要的家長下班後在家裡要用族語跟家人說話。

近年來政府極力推行母語教學，多數原住民教師道出母語教學的困境，族語實用性不高、學了族語用不到，於是師生都陷入族語的實用價值與文化價值間之困境。所以自己的家人多說母語，母語家庭化、部落化、社區化，就顯得很重要，再加上母語認證通過，升學始得加分，說母語就會很有價值

散文

了。

我們還要成立研究布農丹群語委員會，本委員會兼多項功能，發揮推動、研究、編纂語典、出版、經費爭取、振興與傳承的語言作業等指揮機制。如果族語有用錯或教錯，本委員會要提早制止與更正，否則積非成是，混淆、誤用，造成不當的文化理解，因布農語內含文化精髓，希望布農語是布農族的身分證之一，像「大頭照」一樣，關鍵的五官（臉），不能不像！我們不要像布農語說的「naupin ni naupin」，國語就是說：「這樣就這樣了」。我們需要正確的布農丹群語，更不能跟其他布農社群混淆，我們自己有我們丹群語的特色。

如何把布農丹群語，有效地傳承？大人長輩們！我們不要大意、鬆懈我們的心，我們要一起努力開創自己、關心我們的語言與書寫系統，以後我們的新一代使用語言，從說族語中無形訓練精密的頭腦，成為文化的寶藏，綿延萬世。

你、我、他，大家在家裡培養族語環境，父母親成為培育兒女族語的第一位老師，家裡儘量說族語，不能都光靠學校母語老師們！讓小孩們成為「我會說母語」，讓他們的心靈一直受到自己語言的滋潤，在眾人之中展現出獨特的智慧與深度。

如果大多數的大人們用母語使喚小孩時，小孩們只一直用國語回答「什麼！什麼！」聽不懂，如果這樣，我們的語言多年後自會消失滅亡。布農丹群語是我們民族從有歷史以來，以思想、溝通不斷提煉而成的結晶，豈可讓她滅亡？

目前丹群語正漸漸流失中，如果我們語言有一天也滅亡了，那時，我們心裡的那份蒼涼，一定難以言喻。

美好的布農丹群語，你我要覺醒：學會她！使用她！傳承她！讓她永遠美麗的存在！直到萬萬世世。丹社群加油！